

Erich Fromm (1900-
1980)

Humanistická etika

Zástupca školy Sociálnej kritiky, resp.
(novo)Frankfurtskej školy

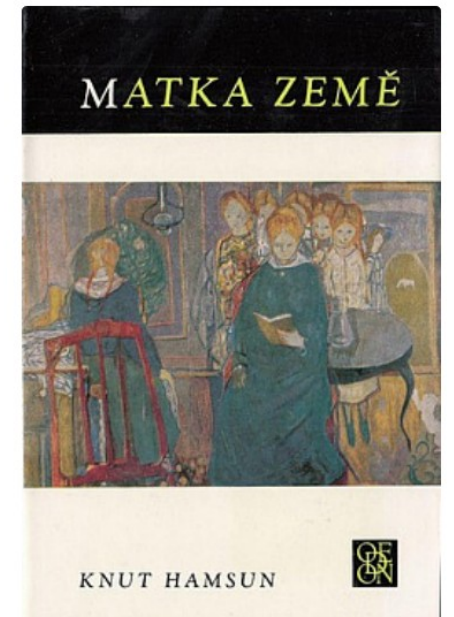
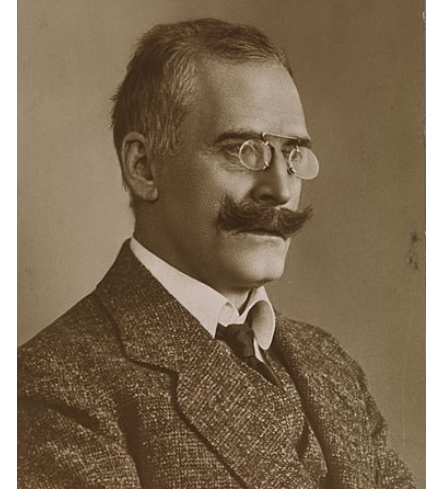

"Immature love says: 'I love you
because I need you.' Mature love
says: 'I need you because I love you'

~ Erich Fromm

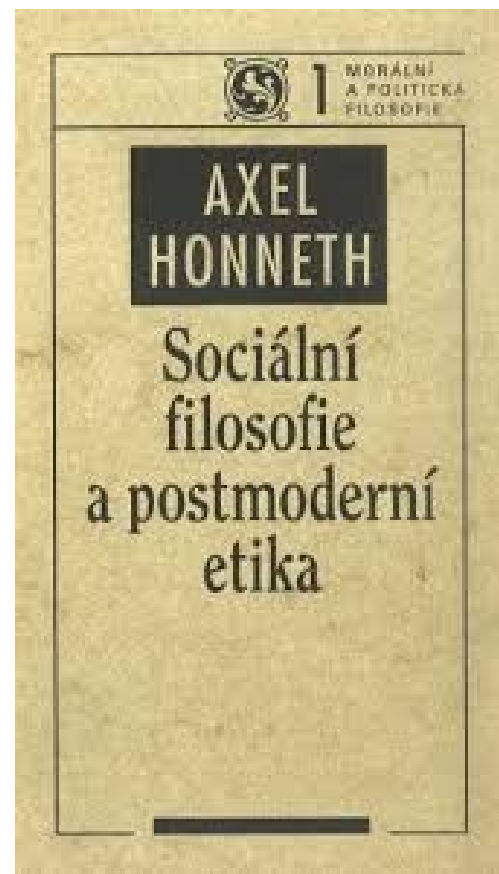
Úvod

- V 1922 dostal Nobelovu cenu za nórsky spisovateľ Knut Hamsun (za dielo Matka Země)
- Krv a zem, autoritárstvo, pohrdanie konvenciami a davom – nikomu nevadilo až do r. 1933: **Leo Löwenthal**- zo školy sociálnej kritiky (1900_1993) kritizoval ako fašizmus...
- Analýza ukázala patológiu, ktorú pochopili ostatní až po vojne
- Obr: vľavo: Leo, vpravo Knut;
zdroj: wiki, databazeknih.cz

Škola sociální kritiky (Frankfurtská škola)

- Institut pro sociální výzkum – založen v 1923 ve Frankfurtu nad M.
- Mark Horkheimer, T. Adorno (Dialektika osvícenství: revize osvícenské optimistické víry v lidský rozum)
- Leo Löwenthal (sociologická literární analýza)
- Walter Benjamin (†1940)
- H. Marcuse ([Jednorozměrný člověk](#))
- 2. generace: Jürgen Habermas (Komunikativní jednání) (volně navazuje)
- 3. generace: Axel Honneth, Nancy Fraser (NY), Marek Hrubec (ČR, SR)

Feminismus
pro
99%
Manifest

*Cinzia Arruzza
Tithi Bhattacharya
Nancy Fraser*

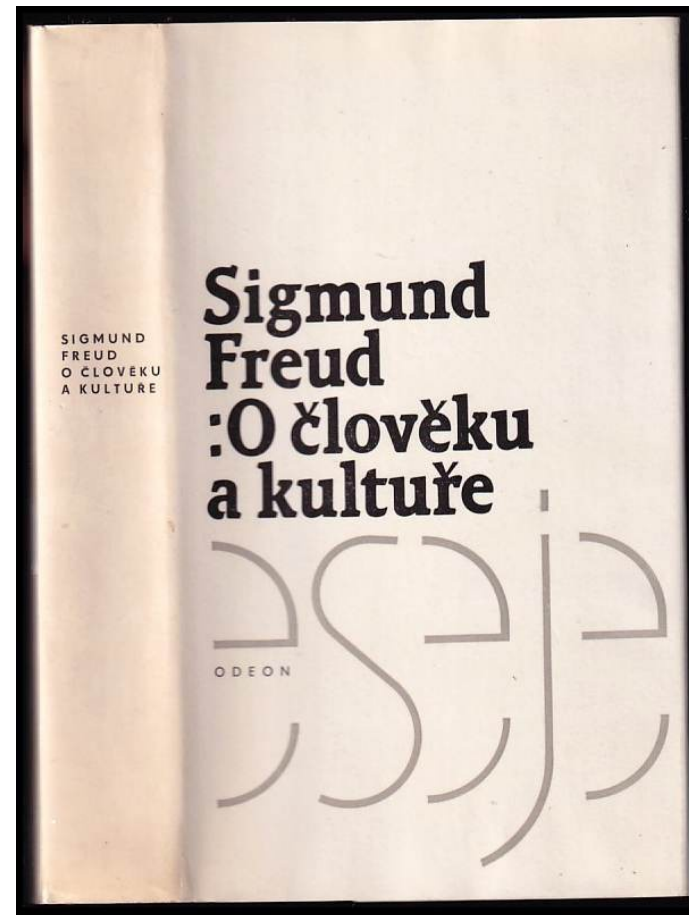
Erich Fromm (1900-1980)

- Pocházel z ortodoxní židovské rodiny v Německu, studoval práva, ekonomii, sociologii, filozofii i Talmud, nakonec se stal uznávaným představitelem freudovské psychoanalýzy, rovněž členem frankfurtského Institutu pro sociální výzkum (T. Adorno, M. Horkheimer) – kritika společnosti – nacistické, kapitalistické... Po nástupu fašismu emigroval do USA (v roce 1934), později do Mexika; umírá ve Švýcarsku; byl 3 krát ženatý – s první ženou se rozvedl kvůli nutnému odloučení (měl tuberkulózu), druhá náhle zemřela... V 60. letech podporoval studentské mírové hnutí v USA, podporoval myšlenky humanistického socialismu (podobu s ČSSR v té době – A. Dubček).

Historické vlivy

- 1917 sovětská revoluce, komunistický vliv v Evropě
- 1933 nacismus
- 2. světová válka, studená válka
- Z ortodoxní židovské rodiny (antisemitismus a holocaust pociťoval na vlastní kůži)
- Pobyt v USA – kritika konzumní společnosti (kapitalismus)
- Konzumerismus 50.let
- Hippies 60. slet
- Ekologická krize

Návaznost na Freuda (neopsychoanalýza)

<https://www.pngegg.com/en/png-evswi>

Freud: morálka může být špatná...

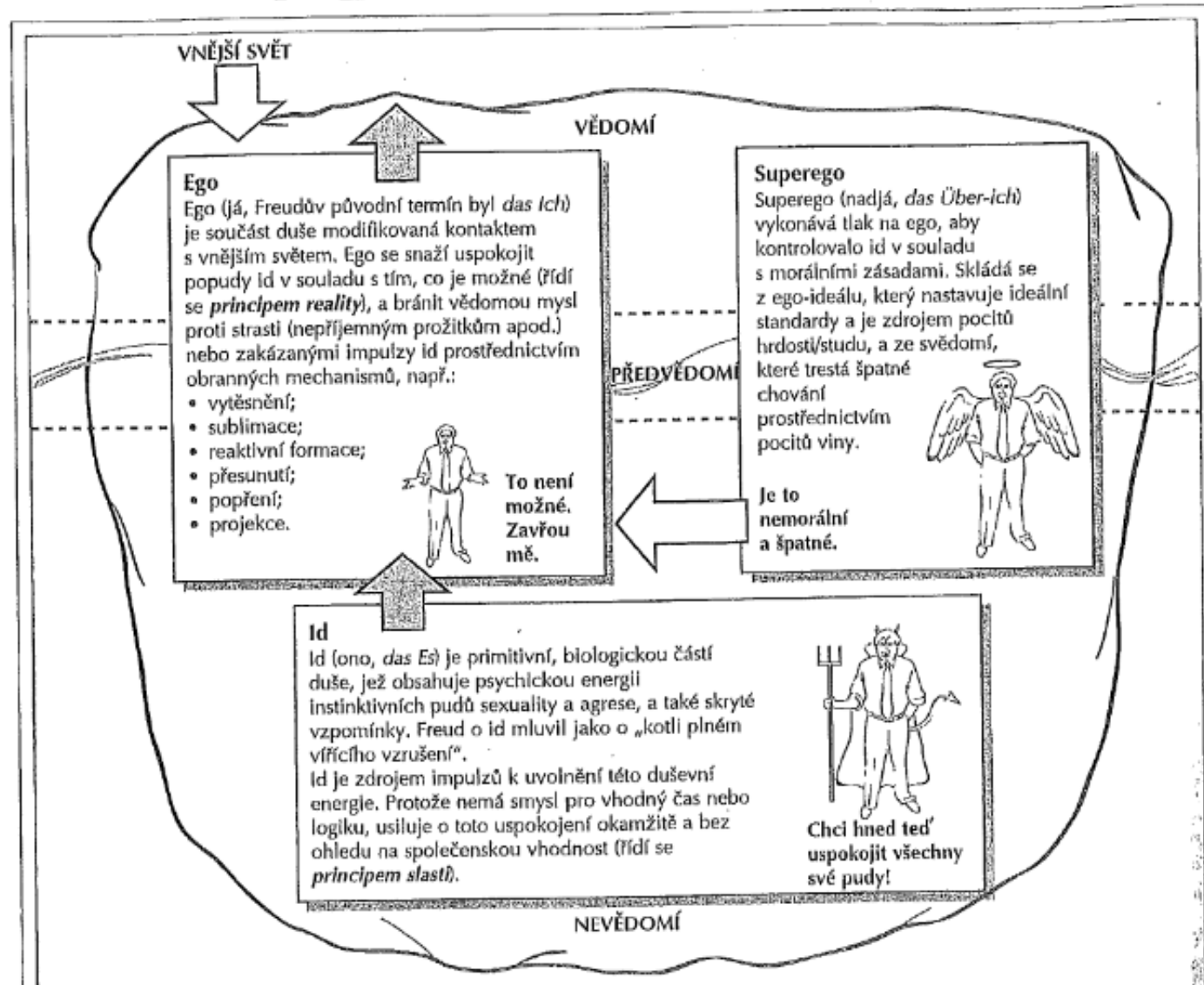
- Zdraví kvůli morálce ohroženo (ústupky a oběť pro společnost)
- Lidé se musí snažit být stále něčím lepším - frustrace, nervová onemocnění
- Morálka špatná - když člověku brání být zdravým a šťastným

FREUD, S. „Kulturní sexuální morálka a moderní nervozita“, in: O člověku a kultuře. Odeon, 1990.

<https://cca1103lumofrog.wordpress.com/2011/08/19/cca1103-tutorial-week-3/>

Freudova psychoanalytická teorie osobnosti

Další ideové inspirace E. Fromma

- Sigmund Freud
- Karl Marx
- Aristoteles (potencialita: Spinoza) a Epikúros
- Mistr Eckhart
- Křesťanství a buddhismus

Dílo

- Strach ze svobody (1940)
- Umění milovat
- Lidské srdce
- **Mít nebo být**
- Anatomie lidské destruktivity
- Umění být, ad.
- Člověk a psychoanalýza
- Obraz člověka u Marxe

Odcizení → neštěstí

Humanistická morálka

- prirodzene sa človek prejavuje hlavne vtedy, keď je slobodný a nezávislý
- slobodu sme získali svojím vymanením sa z prírody, čím sme s ňou ale pretrhli i naše primárne väzby
- bez nich sa cítime vo svete neiste
- väzby nie je možné vrátiť späť - človek musí riešiť situáciu tvorivo
- neistotu zahnať svojou kreativitou – spontánnou aktivitou, vlastnou prácou, láskou
- všetky tri závisia len na človeku samom - vid' súvis s existencializmom

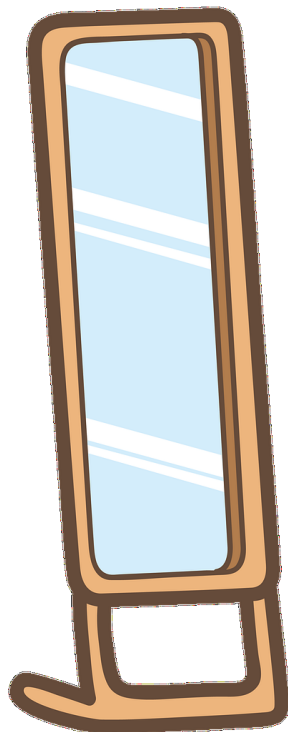
Být nebo mít?

- Moderní význam aktivity nerozlišuje mezi aktivitou a pouhým zaneprázdněním
- V odcizené aktivitě neprožíváme sebe jako jednající subjekt své činnosti;
- Prožíváme jen výsledek své aktivity...
- V odcizené aktivitě já ve skutečnosti nejednáme;
 - působím na něco pomocí vnějších nebo vnitřních sil.

Jaká je neodcizená aktivita?

- V neodcizené aktivitě sebe prožívám jako subjekt své aktivity
- Neodcizená aktivita - procesem rození,
 - vytvářím něco a zůstávám ve vztahu k tomu, co vytvářím.
- moje aktivita je projevem mých schopností, já a moje aktivita jsou jedno (tzv. tvorivá aktivita)
- Tvořivost je orientace charakteru – všechny lidské bytosti jsou schopny ji dosáhnout, pokud nejsou citově zmzačené
- Tvořiví lidé...přinášejí život i ostatním lidem a věcem

Nevím, seš nějak v
mlze...asi tě
odcizili...

Zrcadlo,
pověz mi,
kdo
jsem?

Klop, klop!

Kdo
je?

To sem já, tvé
svědomí...

Buď zticha, nebo
tě zase vezmu na
procházku do
obchodáku!

Trh a lidi

- Člověka neznepokojuje jeho život a štěstí, ale to, jak se lépe prodat
- „Krise identity“ moderní společnosti - její členové se stali nástroji
- nemají sebe
- jejichž identita spočívá na jejich účasti v korporacích...
- Kdo jsem? (jaký jsem, ne kde pracuji a co mám)

Učení je mučení

- Modus mít ve škole: memorování, vlastnění poznámek, papouškování autorit, známky, tituly
- Místo toho: možnost seberealizace, tvoření vlastního názoru, hledání a rozvíjení sebe sama, naučit se učit a rozvíjet, trávit smysluplně čas

Proti majetku

- v modu bytí více než jeden člověk – ve skutečnosti miliony lidí
- může sdílet potěšení z téhož předmětu, protože nikdo nepotřebuje nebo nechce ...ho *mít*.
- ...sdílená radost...
- zážitek sdílení vytváří a udržuje živý vztah mezi dvěma lidmi...
- sdílení osvobozuje: víc času na seberealizaci

Sklenice poloplná či poloprázdná?

Sdílení umožňuje život

<https://www.magazinzahrada.cz/kvetnata-louka-soucasti-vasi-zahrady/>

Vlastnictví neklade žádné závazky

- naše soudy jsou krajně jednostranné, protože žijeme ve společnosti, která se zakládá na soukromém vlastnictví
- (debata v tv, stejný politický program, stejné noviny...)
- vlastnictví neklade na vlastníka majetku žádné závazky: koupíme a zahodíme:
- koloběh trhu: „jen nové je dobré“
- předtím: staré věci vzácné (po babičce, po předcích, věci se opravovali
- co z věcí okolo nás skutečně k životu potřebujeme?

Jazyk

- posiluje vlastnickou orientaci
- vytváří iluzi, že člověk je nesmrtelná bytost
- člověk a jméno - ekvivalenty;
 - jméno dokládá, že člověk je trvajícím, nezničitelnou substancí – a nikoliv procesem
 - stejně i obecná podstatná jména - „lásky“, „hrdost“, „nenávisť“, „radost“ se zdají být neměnnými substancemi,
 - je to jen pojmenování, nemají žádnou realitu
 - zatemňují poznání, že jde o procesy odehrávající se v lidské bytosti

Konzum vede ke smutku

- slast a uchwácení - k smutku poté, co bylo dosaženo tzv. vrcholu;
- došlo k prožitku uchwácení, ale nádoba – vnitřní síly - se nezvětšily
- zdá se mu...že dosáhl okamžiku triumfu...

Nekrofílie a biofílie

- Láska ke smrti nebo k životu (sebe a ostatních)
- Láska k lidem nebo k věcem
- Idey a věci jsou mrtvé...
- Plány, minulost, vize...
- Hitler
- Kdokoliv jako Hitler a Stalin?

Sado-masochismus

- žijí v symbióze
- jeden potřebuje druhého
- ani jeden nežije produktivní život
- jejich seberealizace není úplná – není o nich, mají za seberozvoj náhradu – jiných,
- jde o nezdravou orientaci

Umění milovat

- miluj svého bližního jako sám sebe
- může nešťastný člověk udělat druhého šťastným?
- nejdřív sebe, potom ostatních
- Partnerství je ohleduplné k seberealizaci druhých
- partnerství není byznys, ani majetek
 - Lidé, kteří jsou zaměřeni na vlastnění, chtějí mít člověka, který se jim líbí nebo kterého obdivují. ...chtějí druhého mít pro sebe...
- vliv kapitalismu na vztahy... Prodej a výměna
- partnerská láska, rodičovská, bratrská

Osobnost a svědomí

- humanistické a [autoritářské](#)
- dobré/špatné autoritářské – ve vztahu k autoritě, ne k sebe
- dobré/špatné humanistické: udělal jsem dost pro svůj rozvoj, rozvíjím svůj potenciál?
- strach ze smrti: strach kvůli ztrátě produktivity, zbytečný život...

Mgr. Marek Foltýn o svědomí

- **Autoritářské**
- **Dobré** – Jako příklad by se dal uvést jakýkoli totalitní režim, ve kterém člověk poslouchá příkazy. Například nacističtí vojáci za druhé světové války, ovlivnění propagandou plní rozkazy a jsou spokojeni, že potěšili vůdce.
- **Špatné** – Když němečtí vojáci v Hitlerovském Německu, ovlivnění propagandou, nesplnili z nějakého důvodu rozkazy, cítí pocit viny vůči vůdci, že ho zklamali.
- **Humanistické**
- **Dobré** – Opět když člověk žije v nějakém totalitním režimu, uvědomuje se, že ten režim je špatný a páchá zlo. Tím pádem mu jeho svědomí radí, aby proti tomu režimu bojoval a on se přidá například do odboje.
- **Špatné** – Pokud si uvědomují špatnost totalitního režimu, ovšem například z vlastního strachu mu jdu na ruku a cítím se pak vnitřně špatně.

Bc. Ondřej Bočkus o autoritářském svědomí

- Teoreticky v době, kdy probíhala 2.světová válka.
- Soused z bytu číslo 1.
- **Dobré svědomí** by bylo, kdybych teď vzal mobil a zavolal na gestapo, že v bytě číslo 4. se ukrývá nějaký Žid. No co to jako je, aby v mém domě žila taká spodina. Přec bych to taky mohl odnést a když ho prásknu, tak budu v pohodě a možná ještě dostanu nějakou odměnu. A to se fakt vyplatí! A možná by mi to mohlo i pomoci, páč teď se budu hlásit o místo v Luftwaffe, tak snad si poví, že jsem správný občan.
- Soused z bytu číslo 2.
- **Špatné svědomí** bych určitě měl, kdybych neudal toho Žida, který se skrývá v bytě číslo 4. Ještě to někdo zjistí a odnese to celý dům a já se musím starat o své 2 děti a manželku. A zase jsem slyšel z rádia, že to vůbec nejsou lidé, ale nějakí meh lidé, kteří nám chtějí jen škodit, ale je to vůbec pravda? Ale zase ten člověk nikomu nic neudělal a jen se schovává a jde mu okejhák. Přece ho jen tak neudám. Ale riziko je fakt veliké!

Bc. Michal Molčík o humanistickém svědomí

- **Dobré** - Mám spoustu volného času, ale místo toho abych se třeba podíval na dobrý seriál který mi doporučil kamarád tak se rozhodnu jít dělat něco produktivnějšího třeba do dílny nebo tak. Mám pak dobrý pocit, že jsem ze sebe něco vydal a vidím nějaký výsledek své práce místo toho abych celý den koukal na seriál.
- **Špatné** – Třeba když nechávám většinu úkolů, co teď máme do školy, na poslední chvíli i přesto že mám spoustu volného času který sice využiju jinak smysluplně ale né činnostmi které jsou důležité nebo by se nedali odložit na později až bych v klidu dodělal věci do školy. Mám z toho výčitky, protože jsem pak ve stresu z rychle se blížícího deadlinu a já mám pocit jako bych dělal místo úkolů zbytečnosti.

Nacistické svědomí i u:

- H. Arendtová: Eichmann v Jeruzalémě (1963)
- Odvolávání se na Kanta, kdyby na mém místě byl Hitler...
- K. Jaspers: Otázka viny (1946): falešné svědomí

Narcismus, kolektivní narcismus

Nový člověk

- ochota vzdát se všech forem vlastnictví a plně být
- nikdo a nic mimo nás nedává smysl životu
- přítomen tam, kde člověk je
- radost ze sdílení
- bez uctívání idolů a bez iluzí
- zbavování se narcismu
- respekt před skutečností
- anticipace skutečných možností
- poznávat sebe sama
- pocit jednoty s veškerým životem

Význam a kritika

- Kritika od marxistů – utopie, chybí možnost odstranění příčin odcizení

Literatura

- Fromm, E.: Mít nebo být? Praha: Aurora, 2001
- Fromm, E.: Umění milovat, Český klub, 2011
- Fromm, E.: Lidské srdce, Český klub, 1996

- Bohunická, L.: Psychologická a biologická etika. In: Dejiny etického myslenia v Európe a USA, Kalligram, 2008, s. 549-574.
- Obr. Na úvodním slidu:
<https://dcbarroco.wordpress.com/2013/08/26/erich-fromm-on-love/>